

MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM
DIAPOZITÍV SZOROZATA

ÚTMUTATÓ

a Lenin I–II. c. diafilmhez

LENIN I.-II.

az ált. és a középiskolák számára
a spec. kiad. követelményeinek megfelel.

Budapest, 1970.

Országos Tanszergyártó
és Értékesítő Vállalat

Kutatási és Kísérleti Főosztály

IFKI V. részéről

IFK Katalógus Osztálya részéről

Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1970.

Készült
az Országos Tanszergyártó és Értékesítő Vállalat
Kutatási és Filmgyártási Főosztályának
irányításával

Írta és összeállította:
Dr. SZABOLCS OTTÓ

Szerkesztette:
BÉKÉS TAMÁSNE

A Lenin I-II. című, 150 képkockából álló diafilmhez nem tartjuk szükségesnek a képeket felsoroló, s azokat egyenként magyarázó tanszerismertető közreadását. Egyrészt, mert az egyes képeket bőséges felirattal láttuk el, másrészt, mert igen széleskörű, s jól áttekinthető irodalom áll az érdeklődők rendelkezésére, Lenin életének egyes mozzanatait a történelemtanárok köreiből ismeretesek, vagy könnyen megismerhetők. Mi ezzel az ismertetővel csupán néhány szempontra szeretnénk felhívni kedves kollégáink figyelmét, s néhány adattal egészítjük ki a diafilmek feliratait.

Lenin életéről két - nagy példányszámban megjelent - kézikönyv forog közkézen. Mindkettő szovjet munkáról készült fordítás. Az egyiket - a közel hétszáz oldalas, részletes életrajzot egy munkaközösség készítette P.N. Poszpelov vezetésével, s a Kossuth Kiadó adta közre 1961-ben. A másik szintén egy szovjet könyv fordítása. Eredetiben 1966-ban jelent meg, s már 1967-ben napvilágot látott magyarul is a Kossuth Kiadónál. Címe: Lenin rövid életrajza. Ez a kiadvány kevesebb mint kétszáz oldalon foglalja össze a Lenin életéről tudott adatokat, G.D. Obicskin által vezetett munkaközösség feldolgozásában. Ezekben a könyvekben - a tantervi követelményeken túl - megtalálhatunk minden, Leninre vonatkozó fontosabb adatot.

Más módon, különösen Lenin egyéniségét kutatva és elemelve, igen megkapó formában dolgozta fel a témát

Gyurkó László: Lenin, október című, a múlt években több kiadást megért könyvében. Ezt tartjuk a Lenincről megjelent ezideig legkorszerűbb könyvnek, s belőle filmünk készítése során sokat merítettünk. Gyurkó könyvének ismerete segítséget nyújthat kollégáinknak a diafilmben rejlő nevelési és oktatási lehetőségek sikeres kiaknázásához.

A Lenincről közkézen forgó képeskönyvek közül az iskolai tanulók életkori sajátosságaihoz, lelkivilágukhoz leginkább közel áll a Móra Ferenc kiadónál 1970-ben megjelent: "Igy élt Lenin" c. munka, amelyet Borisz Nyebilickij állított össze. Ez a mű Lenin életét, születésétől haláláig tekinti át képekben, amelyeket a szerző bő magyarázattal látott el. A képek magyarázata viszont a kort is magyarázza, sok tekintetben éppen egyszerű eszközei miatt sikeresebben, mint a nagyobb igényű történelemkönyvek. Éppen ezért ezt az olcsó albumot - amelyet egy Lenin beszédéből összeállított, magyar tolmácsolású hanglezem is kiegészít - a siker reményében adjuk a tanulók kezébe, vagy már diafilmünk megtekintése előtt, vagy az után. Természetesen a diafilm elemzése, vagy utólagos megvitatása a tanulókkal mindenképpen kívánatos.

A diafilm elkészítésénél azt is figyelembe vettük, hogy már mintegy évtizede az iskolai tananyaghoz alkalmazkodó, a tanításban sikerrel felhasználható, Lenincről szóló diafilm áll kollégáink rendelkezésére. Ez a film sok történelmi szertárban megtalálható, s a legutóbbi időkig kapható volt a Diaboltban. Arra törekedtünk, hogy jelen filmünk természetesen önmagában - az adott kereteken belül - kerek egészet alkosson, ugyanakkor a régi Lenin diafilmmel egészítsék

ki egymást. Ezért a két filmben a képkockák csak igen kis mértékben azonosak. Amíg a régi Lenin-film összefüggő életrajzot kíván nyújtani, addig az új, Lenin alakját szélesebb perspektívába óhajtja állítani többértelen behelyezve őt a kor történeti valóságába. Különös gondot fordítottunk Lenin egyéniségének ábrázolására, személyiségjegyeinek bemutatására, s annak érzékeltetésére, hogyan élt Lenin kora nagy gondolkodóinak és egyszerű embereinek, barátainak, munkatársainak, tisztelőinek és ellenségeinek tudatában. Ennek bemutatása érdekében ez a film felhasználta a memoárok, a korabeli irodalom anyagát, s a korábbinál bővebb irásos anyaggal látta el a képeket. Így a diafilmkockák a pusztán illusztráló szerepről felemelkedtek a képek és a hozzájuk kopirozott szövegek elemzésének didaktikai funkciójára, más szóval az indukciós bázisként való alkalmazás rangjára.

Bármennyire is kívánatos, hogy a tanulók egyszer folyamatában áttekintsék Lenin életét, tevékenységét, a tanórai lehetőségeket figyelembevételével valószínűnek tűnik, hogy általában nem egyszerre kerül az egész diafilm iskolai felhasználásra, hanem egy-egy tanórán csupán egyes képeket, vagy képcsoportokat mutat be a tanár. Ilyen módon viszont nemcsak illusztrálásra, hanem elemzésre is alkalom nyílik. Ezért az összeállításnál a filmnek, mint egésznek az egy-egy képe mellett figyelembe vettük a csoportosítás lehetőségeit is. A film első képsora (2-7. kocka) Lenin általános jelentőségét, második képsora (8-12. kocka) személyiségének jellemző vonásait villantja fel. A harmadik képsor (13-20. kép) a miliőt, a korabeli Oroszországot mutatja be. A negyedik képsor Lenin életének első szakaszát, születésétől

első forradalmi fellépéséig mutatja be. (21-25. kép) - Lenin születési napja kétféleképpen szerepel a szakirodalomban: 1870. április 10. és 1870. április 22. A különbség az orosz és a mi időszámításunk közötti eltérésből származik, ugyanugy, mint a Nagy Októberi Szocialista Forradalom kitörésének dátuma. (Felhívjuk kollégáink figyelmét, hogy Lenin hajdani születési helyét, Szimbirszket ma a Lenin családról elnevezve Uljanovszknak hívják.)

Az ötödik képsor Lenin forradalmárrá válásának korszakát eleveníti fel (26-29. kép), a mozgalomba való bekapcsolódását, s első összeütközését a cári hatalommal. A diafilm hatodik része (30-35. kép) a forradalmi mozgalmak bázisát, általában és különösen a korabeli orosz értelmiséget, az uralkodó eszmeáramlatokat idézi. Az ezt követő rész Lenin teoretikus és gyakorlati szervező tevékenységére utal. 1895 decemberében Lenint letartóztatták (nem 1905!) és 1897-ben (nem 1907-ben!) pedig száműzték. Ez a korszak az elméleti munka, a kiteljesedés, az új típusú párt szükségszerűsége felismerésének és a párt megszületésének korszaka. (36-40.)

A hetedik képsor az egységes forradalmi munkáspárt létrejötte utáni szervező és elméleti felkészítő korszakot idézi (41-53. kép). Ezt követi az első nagy forradalmi erjedést és robbanást bőven bemutató képsor (54-64. kép). Ennek a korszaknak nyomott, majd felszabadultan lelkes, forradalmat érlelő hangulatát nem csupán a korabeli, kizárólag korhű történelmi képek felsorakoztatásával igyekeztünk érzékeltetni, hanem a legjellemzőbb korabeli szövegek alkalmazásával is. Az 56. képnél ezért szerepel egy részlet a forradalom sodró

lendületét sugárzó, Gorkij: Viharmadár c. verséből. (Javasoljuk a vers egészének, vagy részleteinek felhasználását.) Az 58. és a 60. képnél a cárhoz írott, Gapon pópa szerkesztette petíció néhány döbbenetes mondatát idézzük, a 61. képnél pedig Kiss József: Knyáz Potemkin c. versének sorait. (A verset egészében, vagy több részletében javasoljuk felhasználni, esetleg a szerző Tüzek című versével együtt.) A 62. képnél az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt első fegyveres felkelésre hívó kiáltványából idézünk részleteket. (Jó lenne a kiáltvány egyéb részleteit, vagy egészét kiadni tanulói elemzésre, s megvitatni!) A 63. képhez Lenin a forradalomról való értékelésének egy mondatát tettük. E kérdéscsoport megvitatása éppen ezzel, a lenini értékeléssel zárulhat.

A diafilm tizedik képsora a forradalom bukását és az ellenforradalom bosszúját eleveníti meg (65-67. kép). A diafilm adta lehetőségek miatt csak igen röviden idéztünk Lev Tolsztoj Jasznaja Polnaja-i leveléből, amely leghivebben és legmegrázóbban tükrözi a cárizmus bosszúját, az orosz nép helyzetét. Ha mód van rá, szerencsés volna a teljes levél szövegének, vagy nagyobb részletének felhasználása, összhangban a filmmel. (Akár illusztrációként, akár indukciós bázisként!)

A tizenegyedik egységet Lenin emigrációs tevékenysége, e korabeli elméleti munkássága és szervező tevékenysége képezi (68-76. kép). Ezt a részt vágja ketté a film két tekercsre való bontása, ugyanis az első tekercs a 71-ik képpel zárul, a második a 72-ik képpel kezdődik. Ez a kettéválasztás azonban nem valami periódushatást mutat, csupán technikai okok készítették erre a készítőket.

Lenin az emigráció évtizede alatt sok helyen megfordult, Franciaországból, Svájcból, Lengyelországból, Csehszlovákiából, Svédországból irányította a mozgalmat. Rövid stockholmi tartózkodását a kép jellemző volta miatt emeltük ki.

A sorozat tizenkettedik részében az első világháborút, egyrészt mint a forradalmi érlelődés korszakát és nem kis mértékben okát, másrészt a munkásmozgalom szükségszerű differenciálódásának korszakát mutatjuk be (77-82. kép). Itt kapcsoljuk be filmünk anyagába először a magyar történelmet, nem csupán azért, mert Magyarországnak jelentős szerepe volt a háború kitörésében, hanem azzal a didaktikai céllal is, hogy saját történelmünk és az egyetemes történelem összefüggésén keresztül a tanulók közelebb kerüljenek a bennünket Leninnel és az orosz forradalommal összekötő történelmi igazsághoz. Javasoljuk az anyagban levő magyar történelmi képeknek ilyen módon való kezelését a tanítás-nevelés folyamatában.

A tizenharmadik rész a februári, polgári-demokratikus forradalom képeiből áll (83-94. kép). 1917. április 3-án éjjel Lenin hazaérkezik Pétervárra! (A 87. képen levő dátum Lenin hazaérkezésének helyes időpontja!) Lenin felismeri a permanens forradalom szükségszerűségét, s minden tette a szocialista forradalomra való felkészülést célozza.

A sorozat tizenegyedik része a forradalom erőszakosan polgári keretek közötti tartására való kísérletet mutatja be, amely az 1917. július 4-i (nem júniusi!) tüntetés vérbefojtásával vesz erőszakos fordulatot (95-104. kép). Ez a képsor a Kornyilov-féle lázadás elleni fellépéssel, tömegmozgalmakat

idéző képekkel (103-104. kép!) már elvezet a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat bemutató képsorhoz (105-115. kép).

A tizenhatodik képsor (116-125. kép) az ellenforradalom és az intervenció koncentrált támadását idézi. A tizenhetedik pedig Lenint, mint a szovjet állam vezetőjét, a szocialista átalakulás szervezőjét mutatja be. Érthetően ez a rész a legbősegebb (126-136.) Leninnek egy nagyon emberi képével kezdődik, amikor 1918. augusztus 28-án az I. Összoroszországi Közoktatásügyi Kongresszus üléséről siet haza nővérével, a rossz idő ellenére gyalog, a tőle megszokott energikus és sietős léptekkel, ismert egyszerű ruhájában, micisapkájában, s fáradtan. Ennek a megnyugtató, szimpatikus képnek szinte kontrasztja a következő kép (125.), amikor a Michelson gyárban egy szociálforradalmár nő Leninre lő. A korabeli irodalom szerint Lenin csak a csodával határos módon maradt életben.

A következő képek már Gorkiba visznek el bennünket (137-139. kép), ahol a merényllettől és a roppant sok munkától megbetegedett Lenin családja körében keresi a gyógyulást. Ismét a nagyon emberi, család- és emberszerető Lenin lép elénk. Majd 1924. január 21-én meghalt Lenin. Január 27-i temetését mutatják a képek, s a mauzóleum előtt hullámozó tömeget, az emberáradatot, amely azóta sem szűnt meg áramlani, hanem csak egyre növekszik, hogy lerója kegyeletét a legnagyobb ember előtt.

A sorozat utolsó képsora (141-150. kép) a kortársak visszaemlékezésével zárja be a filmet, hogy mintegy összefoglalóan megértse Lenin emberi nagyságát.

Az egyes részletek rövid ismertetése már önmagában is rávilágít a diafilm felhasználásának sokféle didaktikai és szervezési lehetőségére. A film, bár kronológikusan épül fel, mégsem törekszik minden esetben az időrend szigorú betartására, éppen az egyes témák logikai egységének biztosítása érdekében. Ez azonban, ugy érezzük nem zavarja, hanem elősegíti a film áttekinthetőségét és egységét. Törekedtünk viszont a képek és a szöveg összhangjára, s arra, hogy ahol lehetséges korabeli, korhű képeket használjunk fel. Későbbi ábrázolásokat, elképzeléseket lehetőleg még akkor sem, ha ezek művészi értéke különben lehetővé tenné közlésüket. Olyan esetekben mutatunk be szobrokat, ha azoknak szimbolikus jelentőséget tulajdonítunk, s a szöveg is ilyen jellegű képet kíván meg. Arra törekedtünk, hogy ahol lehetséges, a korabeli képeket korabeli szöveggel egészítsük ki, vagy magyarázzuk, ezzel is segíteni kívántuk a kor levegőjének megelevenítését s ezen keresztül a történelmi valóság jobb megértését. E cél érdekében - bár a tankönyvi anyagot vettük alapul - nem ragaszkodtunk ahhoz mereven.

Reméljük és kívánjuk, hogy kollégáink sikerrel alkalmazzák a diafilmet, és szívesen dolgoznak vele a történelemórákon, szakköri foglalkozásokon, de felhasználják más tantárgyak, pl.: a Világnézetünk alapjai, vagy a magyar irodalom tanításakor, az Uttörő- és KISZ-foglalkozásokon, mind az általános, mind a középiskolákban.

